

*Н.І. Галунець, аспірант
Миколаївського національного аграрного університету
Кормишкін Ю.А. здобувач
Миколаївського національного аграрного університету*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ РІВНОВАГИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В умовах глобалізації світової економіки однією із найважливіших проблем для вітчизняних аграрних підприємств є забезпечення їх стійкого та ефективного функціонування. Зокрема, глобалізація несе в собі багато загроз, пов'язаних з наявністю суперечностей між необхідністю інтегруватися в світову економіку, з одного боку, та захистом національного товаровиробника та національних інтересів – з іншого. Саме забезпечення фінансової рівноваги аграрних підприємств вважається основним показником успішної економічної діяльності та подальшого її розвитку, базою ухвалення рішень щодо розвитку та вдосконалення ефективності функціонування підприємства, що є найбільш актуальними в сучасних глобалізаційних умовах.

Теоретичним аспектам фінансової рівноваги підприємств присвячена велика кількість наукових праць як вітчизняних, так і зарубіжних вчених. Загалом серед найбільш ґрунтовних робіт стосовно цього питання слід виділити праці М. Білика, І. Бланка, Ю. Брігхема, А. Вехоревої,, Л. Гіляровської, А. Грачова, Дж.К. Ван Хорна, М. Кизими, В. Ковальова, Л.А. Лахтіонової, С. Мошенського, Г. Савицької, Е.Стоянової, Г.Тішоу, О. Олійник тощо. Однак залишається ряд проблемних і дискусійних питань, особливо у сфері теоретичних і методологічних засад вивчення фінансової рівноваги аграрних підприємств.

Глобалізація світової економіки суттєво впливає на розвиток світового господарства та визначає рівновагу як на міжнародному, так і на національному

рівнях у зв'язку з відсутністю в національному господарстві всієї сукупності засобів і предметів праці, які мають забезпечувати безперервність розширення процесу виробництва. В перспективі глобалізація веде до подолання наднаціональних кордонів і формування єдиної всесвітньої ринкової економіки.

Глобалізація - це новий етап світового розвитку суспільства на всіх його рівнях. В економічній сфері вона являє собою взаємозалежність різних секторів світової економіки. В умовах глобалізації світової економіки формуються над національні рівні й механізми регулювання економіки, якими підпорядковується певна частина національних інтересів країни. В цьому процесі особливо значною є роль міжнародних організацій і транснаціональних корпорацій. З цим явищем слід рахуватися, розробляючи стратегії розвитку та удосконалення процесу забезпечення фінансової рівноваги аграрних підприємств.

Сучасний етап глобалізації відрізняється від її попередніх етапів тим, що на початку століття глобалізація була викликана необхідністю скорочення транзакційних витрат для підвищення рівня конкурентоспроможності товарів і послуг, а на сьогодні вона обумовлена зниженням вартості засобів комунікації і глибиною інтегрованості світових ринків. Зміни, що відбулися у сфері глобальних засобів комунікацій і становлення інформаційного суспільства призвели економіку світу до наддоступності і високої швидкості розповсюдження і використання інформації в суспільстві, а також створили передумови для створення мультіренти власниками інтелектуального капіталу [6]. Поширення інформації та знань через мережеві структури глобального світу привносять синергетичні ефекти в інноваційні кластери і є основою якісно нового типу технологічного та господарського устрою, необхідними умовами створення і підтримки середовища генерації знань, що забезпечує довгострокову фінансову рівновагу окремих секторів світової економіки.

Враховуючи те, що глобалізація досить очевидний процес, його результати тепер передбачити складно, або ж взагалі неможливо. Дослідження засвідчили, що основними умовами глобалізації є:

- принципово ідентичний рівень суспільного добробуту у всіх країнах світу;

- ідентичні умови господарської діяльності, законодавчої бази, банківської і податкової системи, грошових одиниць у всьому світі;
- можливість вільного переміщення товарів, послуг і фінансових потоків у світовому масштабі [3, с. 10].

Глобалізація виявилася досить суперечливим процесом, що приніс людству як великі досягнення, так і проблеми. Виділяють позитивні наслідки, такі як стимулювання розвитку нових технологій, поглиблення спеціалізації, економія на масштабах виробництва та інші, так і негативні, наприклад фінансові кризи, різного роду війни, безконтрольний рух капіталів і т. д. Позитиви і негативи глобалізації, нашаровуючись одні на одних, викликають кумулятивний ефект, який поглиблює не стабільність національної і світової економіки. Аналізуючи вплив глобалізації на економічний розвиток тієї або іншої країни, не можна ставити завдання пошуку єдиного універсального механізму ліквідації негативних наслідків глобалізації. Слід виявити національні особливості в етнічному, історичному, ресурсному та геополітичному сенсі. Наслідки глобалізації слід розглядати в розрізі окремих груп країн. З одного боку, відбувається прискорення науково-технічного прогресу, залучення всіх країн у глобальне виробництво і перерозподіл шляхом поглиблення міжнародного поділу праці, відкриваються нові можливості для розширення торгівлі, інтенсивного руху капіталу. Але цей процес створює серйозні труднощі в країнах, що розвиваються, які не встигають пристосовуватися до швидко мінливих вимог економічного розвитку. У таких країнах посилюються проблеми екологічних, політичних, економічних криз, відсутня безпека, відбувається розшарування населення, зростає нерівність та злидні.

Необхідною умовою життєдіяльності підприємства в умовах глобалізації світового господарства є постійна діагностика фінансового стану, адже лише за умов дотримання рівноважного стану можливе економічне зростання підприємства. Таким чином, фінансова рівновага є важливою складовою забезпечення ефективної діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, яка

зумовлює рівень їх фінансової стійкості та платоспроможності на основі формування оптимальної структури капіталу та його ефективного використання.

За висновками науковців, увага, яка приділяється сьогодні фінансовій рівновазі, не випадкова. Слід відзначити, що єдності щодо тлумачення поняття “фінансова рівновага” підприємства до цього часу не існує.

Савицька Г.В., М. Д. Білик вказують на рівновагу між формуванням та використанням тільки власних фінансових ресурсів [5, с. 303–305], а О. В. Олійник та С. З. Мошенський наголошують на рівновазі між власними та залученими джерелами [4, с. 453].

Фінансова рівновага підприємства – це відповідність обсягів формування та використання (споживання) власних фінансових ресурсів. Забезпечення фінансової рівноваги аграрних підприємств досягається оптимізацією співвідношення між часткою коштів, що капіталізуються, і тією їх часткою, що спрямовується на споживання, а також узгодження джерел формування та напрямів використання власних фінансових ресурсів, встановлення оптимального співвідношення між внутрішніми та зовнішніми джерелами формування власних фінансових ресурсів [2, с. 286].

На нашу думку, фінансова рівновага передбачає, що грошові надходження підприємства дорівнюють або перевищують потребу в капіталі для виконання поточних платіжних зобов'язань.

Досягнення фінансової рівноваги – одна із найважливіших умов забезпечення фінансової стабільності, оскільки зростання можливостей щодо забезпечення приросту власних фінансових ресурсів означає підвищення фінансової стійкості та приводить до зростання ринкової вартості підприємства

Використання моделей фінансової рівноваги з метою забезпечення платоспроможності та ліквідності аграрних підприємств, що перебувають у кризі, спрямоване на збільшення вхідних грошових потоків та зменшення вихідних. Збільшення вхідних грошових потоків досягається за рахунок таких основних заходів:

- 1) мобілізації внутрішніх резервів самофінансування;
- 2) рефінансування дебіторської заборгованості;
- 3) стимулювання збуту основної продукції;
- 4) залучення додаткового акціонерного (пайового) капіталу;
- 5) одержання нових позик.

Вихідні грошові потоки зменшуються в результаті таких основних заходів:

- 1) зменшення поточних виплат у рамках операційної діяльності (зниження собівартості продукції);
- 2) реструктуризації кредиторської заборгованості;
- 3) перегляду дивідендної політики;
- 4) заморожування інвестицій.

Процес забезпечення фінансової рівноваги аграрних підприємств з метою зменшення ризику його банкрутства в умовах глобалізації світової економіки полягає в професійному, своєчасному та орієнтованому на довгостроковий період управлінні грошовими потоками. Виходячи з цього основним завданням фінансового управління підприємства є така координація вхідних та вихідних грошових потоків, щоб у будь-який час підприємство було спроможним виконати свої поточні платіжні зобов'язання. Звідси метою управління грошовими активами є забезпечення постійної платоспроможності підприємства.

Об'єктами фінансового управління аграрних підприємств є грошові кошти (в касі, на банківських рахунках, у дорозі) та їх резерви у формі поточних фінансових інвестицій у грошові інструменти та цінні папери. Важливим управлінським завданням є підтримка грошових коштів аграрних підприємств на мінімально потрібному рівні.

Управління грошовими потоками передбачає цілеспрямований вплив на процеси акумуляції грошових коштів, їх витрачання та перерозподіл з метою збалансування фінансово-господарської діяльності аграрних підприємств в глобалізаційних умовах.

Основними правилами діяльності, якими керуються органи управління, враховуючи сучасні глобалізаційні умови, є: достовірність відображеної

інформації, врахування грошових потоків від усіх видів діяльності, постійний моніторинг наявності, руху, потреби в грошових коштах, забезпечення своєчасності розрахунків, скорочення потреби в позикових коштах, забезпечення вищої прибутковості використання грошових коштів внаслідок організаційно-управлінських дій [1, с.20].

Насамперед зазначимо, що до основних факторів, що визначають фінансову рівновагу аграрних підприємств, належить фінансова структура капіталу (співвідношення позикових і власних коштів, а також довготермінових і короткотермінових джерел коштів) і політика фінансування окремих складових активів (насамперед необоротних активів і запасів).

Для забезпечення фінансової рівноваги аграрних підприємств в умовах глобалізації світової економіки важливе значення має розподіл прибутку на дві частини. Перша – коли у формі податків та інших обов'язкових платежів він перераховується в Державний і місцевий бюджети. Друга – коли прибуток залишається в розпорядженні підприємства. Прибуток на його власні потреби розподіляється на капітальні вкладення по технічному переозброєнню й розширенню виробництва, примноженню власних обігових коштів, на матеріальне заохочення працівників, на соціально-культурні заходи й будівництво житла, об'єктів соціально-культурного й комунально- побутового призначення.

Аналіз наукових праць [1,4,5,7,] дає змогу стверджувати, що переважна більшість учених вказує на те, що для забезпечення фінансової рівноваги аграрних підприємствах має підтримуватися необхідний рівень власних коштів. Залучення в господарський обіг позикового капіталу дає змогу прискорювати процес оборотності коштів і процес розвитку матеріально-технічної бази темпами, які випереджають темпи нагромадження для цих цілей власних фінансових ресурсів.

Управління власними грошовими коштами має здійснювати на таких засадах:

- підтримка мінімального залишку грошових коштів з метою безперебійного здійснення поточних розрахунків;

- створення резерву вільних грошових коштів на випадок можливого розширення обсягів виробництва:

- формування резерву грошових коштів для компенсації передбачених витрат і можливих втрат в процесі фінансово-господарської діяльності:

- своєчасна трансформація вільних грошових коштів у високоліквідні фінансові інструменти та їх зворотна конвертація для поповнення залишку грошових коштів.

Здійснюючи управління грошовими потоками аграрних підприємств, при забезпеченні фінансової рівноваги, облік є кінцевою стадією а його результати відображають у звітності. Якщо неправильно розраховано строки залучення та використання капіталу або якщо вони порушені в результаті погіршення умов діяльності аграрних підприємств (зменшення обсягів реалізації неврахування інфляції під час формування відпускних цін високий рівень невиправданої дебіторської заборгованості непередбачені штрафи за порушення податкового законодавства тощо) то фінансова рівновага порушується.

Для узгодження строків надходження коштів зі строками платежів за зобов'язаннями рекомендуємо розробляти платіжний календар на квартал з розробкою за місяцями, декадами в різних варіантах але як правило містить такі розділи надходження коштів видатки перевищення надходжень над видатками перевищення видатків над надходженнями залишок коштів на початок та на кінець періоду.

Застосування платіжного календаря повинно базуватися на інформації яка охоплює всі аспекти фінансової діяльності аграрних підприємств, а саме плани продажу аграрної продукції, стан розрахунків з кредиторами і дебіторами, графіки виплати заробітної плати, кредитні угоди, кошториси витрат на виробництво, плани капітальних вкладень угоди тощо.

Варто зазначити, що порушення фінансової рівноваги є наслідком незбалансованості активів і зобов'язань за термінами, відсутності чистого оборотного капіталу і наявності протиріч між ліквідністю – рентабельністю і фінансовою стабільністю – ліквідністю. Звідси впливає необхідність діагностики

фінансової рівноваги господарюючого суб'єкта як одного з основних критеріїв вибору його фінансової стратегії, що в майбутньому вплине на забезпечення фінансової рівноваги.

Наступним засобом забезпечення фінансової рівноваги аграрних підприємств в умовах глобалізації світової економіки є також управління дебіторською заборгованістю. При управлінні дебіторською заборгованістю необхідно використовувати нові форми її рефінансування, контролювати стан розрахунків з покупцями по простроченій заборгованості, орієнтуватися на більше число покупців, стежити за станом дебіторської і кредиторської заборгованості, надавати знижки при достроковій оплаті [8, с.207].

Не варто забувати, що для забезпечення фінансової рівноваги доцільніше всього поділ майна за формою і змістом з виділенням початкової величини розміру на кінець розглянутого періоду і зміни протягом періоду. В даному випадку можна буде бачити наскільки приросла чи зменшилася припустимо складова майна організації торгівлі в грошовій формі власна складова капіталу компанії і т.д. У процесі планування досягається оптимізація грошових потоків тобто знаходження такого співвідношення між вхідними та вихідними грошовими потоками між напрямками й умовами залучення та використання грошових коштів яке дає змогу мінімізувати витрати та максимізувати прибуток.

Далі, для забезпечення фінансової рівноваги важливе значення має фінансове прогнозування, змістом якого є дослідження й розробка можливих шляхів розвитку фінансів підприємства в перспективі. У кінцевому результаті прогнозування дає змогу оцінити ймовірність фінансового благополуччя підприємства чи його банкрутства. Найбільшу увагу в системі заходів, спрямованих на фінансову рівновагу в умовах кризової ситуації, слід приділити етапу відновлення та зміцнення рівня фінансової рівноваги підприємства – запоруки усунення неплатоспроможності й фундаментальної основи фінансової стратегії на прискорення економічного зростання аграрних підприємств в умовах глобалізації світової економіки.

Заходи щодо зміцнення фінансової рівноваги аграрних підприємств в умовах глобалізації світової економіки можуть дати позитивні результати лише за умови обов'язкового і суттєвого оздоровлення його фінансів. Причини, які зумовлюють невідповідність належному рівню фінансової рівноваги, можуть бути різними, однак усі вони поділяються на дві великі групи: поточні; стратегічні.

До поточних причин слід віднести всі ті, які впливають на рівень фінансової рівноваги аграрних підприємств. До стратегічних причин відносять ті, які впливають на досягнення належного рівня фінансової рівноваги: помилки у стратегії управління, в політиці фінансування тощо [2].

Процес реалізації визначеної головної мети діяльності аграрних підприємств, забезпечення фінансової рівноваги, повинен бути спрямований на вирішення таких основних задач, як забезпечення оптимальної структури капіталу з позиції забезпечення можливостей ефективного розвитку в довгостроковому періоді; постійної платоспроможності та ліквідності підприємства, тобто можливості своєчасно і в повному обсязі виконувати свої зобов'язання; максимальної рентабельності операційної, фінансової та інвестиційної діяльності; відповідності обсягу капіталу, що залучається, сумі потреби в активах, що формуються; збалансування грошових потоків підприємства; мінімальних витрат щодо залучення позикового капіталу підприємством.

Поряд з вище розглянутим, важливе значення в управлінні фінансовою рівновагою аграрних підприємства має періодичне дослідження його фінансової стійкості, вивчення основних факторів, що обумовлюють кризовий розвиток та подолання масштабів кризового стану шляхом впровадження механізмів фінансової стабілізації.

Для досягнення фінансової рівноваги аграрних підприємств слід здійснювати ефективне управління внутрішніми факторами його діяльності, яке полягає в:

- реалізації найефективніших шляхів розширення обсягів активів;
- підтриманні ефективності використання необоротних активів;
- оптимізації складу і структури поточних активів, раціоналізації їх

обороту;

- оптимізації структури власних фінансових ресурсів;
- мобілізації залученого капіталу;
- забезпеченні самофінансування за рахунок прибутку, оптимізації

податкових платежів, ефективної амортизаційної політики.

Важливими резервами забезпечення та зміцнення фінансової рівноваги аграрних підприємств, на нашу думку, є:

✓ формування багатоукладної аграрної економіки, забезпечення свободи вибору нових організаційно-правових форм господарювання на засадах удосконалення земельних та майнових відносин власності;

✓ надання правовому забезпеченню більшої динамічності, якості і соціально-економічної результативності;

✓ удосконалення системи управління аграрною сферою, збалансоване поєднання державного регулювання економіки агропромислового виробництва з економічною свободою підприємств;

✓ удосконалення системи оподаткування з урахуванням специфіки галузі;

✓ формування ефективної цінової політики;

✓ удосконалення кредитної системи;

✓ ліквідація заборгованості сільськогосподарських виробників;

✓ належний страховий захист сільськогосподарських товаровиробників;

✓ розвиток інфраструктури агропромислового ринку [5].

Створення сприятливого зовнішнього середовища для аграрних підприємств та оптимальне використання внутрішніх резервів забезпечуватиме становлення фінансової рівноваги окремих суб'єктів господарювання. Фінансова рівновага аграрних підприємств формуватиме стабільність сільського господарства, агропромислового комплексу і народного господарства.

При дослідженні питань, пов'язаних із забезпеченням достатнього рівня фінансової рівноваги аграрних підприємств в умовах глобалізації світової економіки, найчастіше оперують категорією «стратегічна фінансова стійкість».

Ключовою характеристикою даної категорії є здатність не лише забезпечувати фінансово-економічну стійкість тривалий час в умовах нестабільної ринкової кон'юнктури, а й збільшувати вартість капіталу підприємства.

Стратегічне управління фінансовою стійкістю передбачає створення відповідного механізму, який конкретизується комплексними програмами, напрямами дій щодо нівелювання ризиків та досягнення належного рівня фінансової рівноваги аграрних підприємств.

В результаті проведених досліджень можна виділити основні етапи забезпечення фінансової рівноваги аграрних підприємств в контексті глобалізації світової економіки:

1. Стратегічний аналіз фінансової стійкості та визначення ризиків. Такий аналіз проводиться за показниками фінансової стійкості, ліквідності та дає змогу дати комплексну оцінку фінансової стійкості, визначити основні ризики, недоліки.

2. Формування стратегій забезпечення фінансової стійкості. В кризові періоди, коли показники діяльності погіршуються, використовують стратегію подолання нестійкості або стратегію виживання; в умовах нестабільності обсягів продажів і прибутку, коли керівництво задоволене станом свого підприємства, застосовують стратегію підтримки стійкості або стабілізації; прагнення підприємства до підвищення рентабельності й інших показників ефективності діяльності забезпечує стратегія розвитку або стійкого зростання.

3. Забезпечення реалізації обраної стратегії шляхом складання детальних тактичних планів, тобто сукупності заходів, бюджетів та важелів впливу.

Отже, за роки незалежності Україною було багато зроблено для удосконалення успадкованої системи, але світові глобалізаційні процеси, які відбуваються випереджальними темпами, не дозволяють зупинятися, більш того, вимагають прискорених темпів розвитку. Фінансова рівновага є важливою складовою забезпечення ефективної діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, яка зумовлює рівень їх фінансової стійкості та платоспроможності на основі формування оптимальної структури капіталу та

його ефективного використання. Слід зазначити, що розробка і реалізація механізмів мобілізації фінансових ресурсів та їх ефективного використання підприємствами аграрного сектора є актуальним завданням для подальших досліджень фінансової теорії і практики. Варто зазначити, що лише комплексна оцінка всіх параметрів діяльності аграрних підприємств дасть можливість обрати найбільш оптимальну фінансову стратегію відновлення фінансової рівноваги та реалізувати її у найкоротші терміни.

Список використаних джерел

1. Адамов В. Філософія управління грошовими потоками [Текст]/ В. Адамов// Науковий журнал Тернопільського національного економічного університету Світ фінансів Випуск 3. - 2011р.
2. Бланк И. А. Финансовая стратегия предприятия : монография / И. А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 720
3. Мартин Г.-П. Западня глобалізації: атака на процвітання і демократію / пер. с нем. / Г.-П. Мартин, Х. Шуманн. – М. : Изд. дом "Альпина", 2001. – 198 с.
4. Мошенський С. З. Економічний аналіз [текст] : підручник : навч. видання / С. З. Мошенський, О. В. Олійник. – 2-вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП «Рута», 2007. – 704 с.
5. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства [текст] : підручник : навч. посіб. – К. : Знання, 2005. – 662 с.
6. Тарханова Н. А. Глобалізація мирового господарства и её влияние на экономическое развитие Украины / Н. А. Тарханова // Вісник Донбаської національної академії будівництва і архітектури, випуск. - 2013-2(100). – с.98-103
7. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб. / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.
8. Філіна Г.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання [Текст]: навч. посібник / Г.І. Філіна 2-ге вид., перероб. та допов. - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 320с.